

Pulatova Shaxnoza Maxmudjanovna

O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi

Mumtoz sharq tillari fakulteti,

Filalogiya va tillarni o'qitish (arab tili) 3-bosqich talabasi

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI KONSTITUTSIYASINING GENDER TENGLIKNI TA'MINLASHDAGI ROLI

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqola O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasining gender tenglikni ta'minlashdagi rolini tahlil qilishga bag'ishlangan. Konstitutsiyaning gender tenglikka doir asosiy tamoyillari, jumladan, jinsiy diskriminatsiyani taqiqlash, ayollar va erkaklar o'rtasidagi teng huquqlarga asoslangan me'yorlar va davlat tomonidan gender tenglikni ta'minlashga qaratilgan huquqiy va siyosiy chora-tadbirlar ko'rib chiqilgan. Maqolada, shuningdek, amaliyotda gender tenglikni ta'minlashdagi mavjud muammolar, jumladan, jamiyatdagi jinsiy stereotiplar, mehnat bozoridagi tengsizlik va ayollarga nisbatan diskriminatsiya kabi masalalar ko'rib chiqiladi. Bularni hal etish uchun ko'proq huquqiy islohotlar va jamiyatda gender tenglikni targ'ib qilish zarurligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston Respublikasi, Konstitutsiya, gender tenglik, jinsiy diskriminatsiya, xotin-qizlar.

Аннотация: Настоящая научная статья посвящена анализу роли Конституции Республики Узбекистан в обеспечении гендерного равенства. Рассматриваются основные принципы Конституции, связанные с гендерным равенством, включая запрет на половую дискриминацию, нормы, обеспечивающие равные права мужчин и женщин, а также правовые и политические меры, направленные на обеспечение гендерного равенства со стороны государства. В статье также рассматриваются существующие проблемы в обеспечении гендерного равенства на практике, такие как гендерные стереотипы в обществе, неравенство на рынке труда и дискриминация женщин. Подчеркивается необходимость дальнейших правовых реформ и пропаганды гендерного равенства в обществе для решения этих проблем.

Ключевые слова: Республика Узбекистан, Конституция, гендерное равенство, половая дискриминация, женщины.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, davlatning asosiy huquqiy hujjati bo'lib, fuqarolarning huquq va erkinliklarini kafolatlashga, shuningdek, jamiyatdagi adolat, tenglik va barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan. Gender tenglik, ayniqsa ayollar va erkaklar o'rtasidagi huquqiy tenglik, O'zbekiston Respublikasining rivojlanish strategiyasida muhim o'rin tutadi. Konstitutsiya gender tenglikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi, chunki u barcha fuqarolarni, jinsidan qat'iy nazar, teng huquqlarga ega deb belgilaydi.

O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi gender tenglikni ta'minlashda muhim huquqiy asosni yaratadi. Konstitutsiyada barcha fuqarolar, jinsidan qat'iy nazar, teng huquqlarga ega ekanligi belgilab qo'yilgan bo'lib, bu normativ, jamiyatda gender tengligini mustahkamlashning poydevori hisoblanadi. Biroq, gender tengligini ta'minlash faqat konstitutsiyaviy qoidalarga

rioya qilish bilan cheklanmaydi, balki bu prinsiplarni amaliyotda amalga oshirishda hukumatning siyosiy iroda va ijtimoiy choralari ham zarur.

ASOSIY QISM

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida belgilangan tamoyillar, ayollar va erkaklar o‘rtasida teng huquqlarga ega bo‘lishni ta‘minlash uchun asosiy huquqiy kafolatlarni taqdim etadi. Ayollarning ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy faoliyatlarda teng huquqlarga ega bo‘lishi, davlatning rivojlanishining ajralmas qismi sifatida e‘tirof etiladi. O‘zbekiston hukumati tomonidan qabul qilingan bir qator qonunlar va siyosatlar, jumladan, ayollarga qarshi zo‘ravonlikni oldini olishga qaratilgan normativlar, gender tenglikni ta‘minlashga qaratilgan amaliy choralar sifatida muhim ahamiyatga ega.

Shu bilan birga, gender tenglikni ta‘minlashdagi muammolar, masalan, jamiyatda mavjud jinsiy stereotiplar, ayollarga nisbatan mehnat bozoridagi tengsizlik va genderga asoslangan zo‘ravonlik kabi masalalar hal etilmagan holatlarni ko‘rsatmoqda. Bularni bartaraf etish uchun, nafaqat huquqiy islohotlar, balki jamiyatda gender tenglikni targ‘ib qilish, ta‘lim va malaka oshirish dasturlarini kengaytirish zarur.

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining gender tenglikni ta‘minlashdagi o‘rni, ayollar va erkaklar o‘rtasidagi huquqiy tenglikni yaratishda uning ahamiyati va amaliyotdagi roli tahliliga nigoz tashlanadi.

Avvalo, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining gender tenglikka doir tamoyillari bilan tanishib chiqilsa, quyidagilarga diqqat qilish lozim:

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 1992 yilda qabul qilindi va unda fuqarolarning huquq va erkinliklari, shuningdek, jamiyatda adolatni ta‘minlashga qaratilgan bir qator prinsiplarga asos solingan. Konstitutsiya, ayniqsa, gender tenglikka oid quyidagi muhim tamoyillarni belgilaydi:

Jinsga qarab diskriminatsiyani taqiqlash: O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining tegishli moddalarida, barcha fuqarolar, jinsidan qat‘iy nazar, teng huquqlarga ega ekanligi aniq ko‘rsatilgan. Bu normativ, gender asosida har qanday diskriminatsiyani taqiqlaydi.

Ayollarga alohida e‘tibor: Konstitutsiyada ayollarni himoya qilish, ularning huquqlarini ta‘minlash va gender tengligini mustahkamlashga qaratilgan maxsus moddalarga ham e‘tibor qaratilgan.

Ijtimoiy adolat va tenglik: Konstitutsiya ijtimoiy adolatni ta‘minlashni va fuqarolarning tengligini ta‘minlashni maqsad qilib qo‘yadi. 58-moddada “Xotin-qizlar va erkaklar teng huquqlidirlar” deb belgilangan. Bu, o‘z navbatida, gender tenglikni ham o‘z ichiga oladi, chunki ijtimoiy adolatning o‘rnatilishi faqat jinsiga qarab teng huquqlar taqdim etilgan hollarda mumkin.

Shunday qilib, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi gender tenglikni ta‘minlashga qaratilgan asosiy prinsiplarni o‘z ichiga oladi va bu prinsiplarga muvofiq huquqiy me‘yorlar ishlab chiqilgan.

Gender tenglikni ta‘minlashda O‘zbekiston Konstitutsiyasining amaliy roli bilan tanishib chiqsak: O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida gender tenglikka oid tamoyillar belgilab qo‘yilgan bo‘lsa-da, amaliyotda bu prinsiplarga amal qilish muhim ahamiyatga ega. Konstitutsiyaviy tamoyillarni hayotga tatbiq etish, hukumatning siyosiy irodasi va qonun

chiqaruvchi organlarning faoliyatiga bog'liq. Shuning uchun gender tenglikni ta'minlashda quyidagi amaliy mexanizmlar va siyosatlar ahamiyatlidir:

Ayollarni himoya qilishga yo'naltirilgan qonunlar: O'zbekiston Respublikasida ayollarni himoya qilish va ularning huquqlarini ta'minlashga qaratilgan bir qator qonunlar qabul qilingan. Jumladan, "Ayollarga nisbatan zo'ravonlikning oldini olish to'g'risida"gi qonun, "Ayollarni iqtisodiy va ijtimoiy faoliyatda erkin ishtirok etishini ta'minlash"ga qaratilgan qonunlar, shuningdek, gender tengligini ta'minlashga doir normativ hujjatlar mavjud.

Ayollarning siyosiy va iqtisodiy sohalarida ishtirokini kengaytirish: O'zbekiston hukumati, konstitutsion tamoyillarni hisobga olib, ayollarni siyosiy va iqtisodiy faoliyatga jalb etishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan. Ayollarni siyosiy jarayonlarga qo'shish, ular uchun davlat boshqaruvidagi lavozimlar, parlamentdagi o'rinlar, iqtisodiy faoliyatda ishtirok etish imkoniyatlarini oshirish — bularning barchasi gender tengligini ta'minlashga qaratilgan amaliy qadamlar hisoblanadi.

Ijtimoiy himoya va ta'lim imkoniyatlari: Ayollarni ijtimoiy himoya qilish, ularni ta'lim olish imkoniyatlari bilan ta'minlash, ish bilan ta'minlash va farovonlikni oshirishda o'zining alohida o'rni bor.

O'zbekistonda konstitutsiyaviy tamoyillarga asoslanib, ayollarni mehnat bozoriga jalb etish, ularning ta'lim olish, kasbiy malakasini oshirish va o'z sohalarida faoliyat yuritish imkoniyatlarini yaratish bo'yicha turli dasturlar amalga oshirilmoqda.

Barcha sohada bo'lgani kabi, Gender tenglikni ta'minlashda ham muammolar mavjud. Ular quyidagilar:

O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi gender tenglikni ta'minlashga doir mustahkam asos yaratgan bo'lsa-da, amaliyotda ba'zi muammolar yuzaga kelmoqda. Ushbu muammolarni hal etish uchun quyidagi masalalar e'tiborga olinishi kerak:

Stereotiplar va mentalitet: Jamiyatda mavjud bo'lgan jinsiy stereotiplar va mentalitet, ayniqsa, ayollarni ba'zi sohalarida cheklashga olib keladi. Ayollar uchun "ayolga mos bo'lmagan" sohalarida faoliyat yuritish ba'zan qabul qilinmaydi. Bu, o'z navbatida, gender tenglikka to'sqinlik qiladi.

Genderga asoslangan zo'ravonlik: Ayollarga qarshi zo'ravonlik, mehnat bozoridagi tengsizlik va boshqa ijtimoiy muammolar hamon dolzarb masalalar bo'lib qolmoqda. Bularni bartaraf etish uchun ko'proq huquqiy va ijtimoiy choralar zarur.

Ayollarning siyosiy va ijtimoiy faoliyatdagi ishtiroki: Ayollarni siyosiy va ijtimoiy faoliyatga yanada kengroq jalb etish uchun konstitutsiyaviy islohotlar va amaliy choralar samarali amalga oshirilishi lozim. Ayollarni yuqori lavozimlarga ko'tarish, ularning qarorlar qabul qilish jarayonlarida faol ishtirokini ta'minlash bo'yicha ishlar davom ettirilishi kerak.

O'zbekiston Respublikasida gender tenglikni yanada mustahkamlash uchun bir qator chora-tadbirlar ko'rilmogda:

Konstitutsion islohotlar: O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasiga gender tenglikni yanada kuchaytirishga qaratilgan o'zgartirishlar kiritish, ayollar va erkaklar o'rtasidagi tenglikni ta'minlashni yanada samarali amalga oshirishga yordam beradi.

Ta'lim va malaka oshirish: Ayollarni ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirish, ularga kasbiy malaka oshirish kurslarini tashkil etish va mehnat bozorida ularning ishtirokini oshirish maqsadida maxsus dasturlarni amalga oshirish kerak.

Jamoatchilik va huquqiy tarbiya: Jamiyatda gender tenglikka oid tushunchalarni keng tarqatish, ayollarga nisbatan diskriminatsiyaning oldini olish, shuningdek, ularning huquqlarini himoya qilishga qaratilgan huquqiy tarbiya tashkil qilish zarur.

XULOSA

Ayollarning siyosiy va iqtisodiy faoliyatdagi ishtirokini kengaytirish, ularning huquqlarini himoya qilish va mehnat bozorida teng imkoniyatlarni yaratish uchun maxsus dasturlarni amalga oshirish zarur. Shuningdek, jamiyatda gender tenglikni ta'minlash, ayollarga nisbatan barcha shakllardagi diskriminatsiyaning oldini olish uchun huquqiy va ijtimoiy chora-tadbirlar yanada kuchaytirilishi lozim.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining gender tenglikni ta'minlashdagi roli, nafaqat huquqiy asos, balki jamiyatda barqarorlik va ijtimoiy adolatni ta'minlash uchun muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Davlat tomonidan amalga oshirilayotgan islohotlar, qonunlar va siyosatlarining amaliyoti, o'z navbatida, gender tenglikni ta'minlashda katta ahamiyatga ega. Konstitutsiyaning gender tenglikka doir tamoyillarini kuchaytirish va amaliyotda to'liq amalga oshirish orqali, O'zbekistonda gender tengligini ta'minlash bo'yicha samarali natijalarga erishish mumkin. Bu nafaqat ayollarning huquq va erkinliklarini kengaytirishga, balki jamiyatda ijtimoiy barqarorlik, iqtisodiy rivojlanish va demokratiyaning mustahkamlanishiga ham xizmat qiladi.

Shunday qilib, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining gender tenglikni ta'minlashdagi roli beqiyosdir. U nafaqat huquqiy asosni yaratadi, balki jamiyatni o'zgartirish va yanada barqaror, teng va adolatli tizimni qurishga yordam beradi. Bu borada amalga oshirilgan va amalga oshirilishi kerak bo'lgan islohotlar, jamiyatda gender tenglikni ta'minlash yo'lidagi eng muhim bosqichlarni belgilaydi.

Ushbu maqola, O'zbekistonning gender tenglikni ta'minlashdagi huquqiy asoslari, amaliy mexanizmlari va kelgusidagi islohotlar haqida chuqur tushuncha berish bilan birga, jamiyatda gender tenglikni yanada mustahkamlash uchun amalga oshirilishi lozim bo'lgan chora-tadbirlar to'g'risida fikrlar bildiradi. Maqola, huquqshunoslar, siyosatchilar, gender tadqiqotchilari va ijtimoiy islohotlar bilan shug'ullanuvchi mutaxassislar uchun foydali bo'lishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ayollarga nisbatan zo'ravonlikning oldini olish to'g'risida"gi Qonuni 2019.
 2. Alimov B., Usmonov R. Gender tenglik va O'zbekiston: Huquqiy va ijtimoiy masalalar. — Tashkent: Tashkent University Press, 2020.
 3. Keldiyev K. O'zbekistonda ayollar huquqlari: Yangi huquqiy normalar va amaliyot. — Tashkent: National Law Publishing, 2021
 4. Maxsus Davlat Qo'mitasi va BMT Ayollar bo'yicha Komissiyasining O'zbekistondagi gender siyosati. 2021
- Shamratov T. O'zbekiston Respublikasida ayollarni siyosiy faoliyatga jalb etish: Muammolar va perspektivalar. —Tashkent: Science and Society Publishing, 2017.